

Sobre l'«ell emfàtic»

ALBERT JANÉ

L'existència de l'anomenat «ell emfàtic» sempre ha constituït una sorpresa per als qui el desconeixien, perquè no era propi del seu llenguatge habitual i familiar, i un bon dia, d'una manera o d'una altra, van tenir notícia d'aquesta forma de llenguatge tan curiosa i peculiar. El *DGLC* no en deia res, però ja el trobem en la primera edició del *DIEC*. Hi figura entrat com una interjecció, independent del pronom personal, amb la definició «Expressió usada al començament d'una frase exclamativa, per reforçar-ne l'expressió». Significat que és il·lustrat amb dos exemples, *Ell tanmateix és gros, això!* i *Ell això no acaba mai!*

Com que en el *DIEC* es va decidir prescindir de les marques o indicacions territorials, no es diu que aquesta forma és exclusiva de les Illes Balears, raó per la qual, evidentment, ha estat, i és encara, ignorada per molts catalanoparlants no balears. On en trobem, com és lògic, nombrosos exemples és en les *Rondaies mallorquines* d'en Jordi des Recó (Alcover): *Què me'n direu? Ell es patró en tragué quatre mil lliures d'aquella barcada!* («Sa mitja terça de carn»).

Joan Coromines, com no podia ser altrament, hi dedica un bon comentari en el seu *DECat*. Després de dir-nos que per desgràcia ha de deixar l'estudi de l'etimologia del mot (etimologia, se suposa, independent de la del pronom),

explica que l'ús de l'«ell emfàtic» passa per ser un fet peculiar de Mallorca, però que no és menys viu a Menorca i a Eivissa. En canvi, dubta molt que s'hagi dit mai a l'Empordà, tal com fa constar l'Alcover-Moll, i que almenys a l'Alt Empordà o Empordà propi creu que es pot negar. I hi afegeix, encara, que on sembla haver-se usat és a la Garrotxa, d'acord amb un exemple de M. Vayreda (*Sang nova*).

Efectivament, el Diccionari Alcover-Moll indica clarament l'Alt Empordà com un dels territoris on s'usa, o s'havia usat, l'«ell emfàtic», basant-se, sembla, en un exemple subministrat pel famós informador de Llofriu. Qualifiquem aquest informador de famós perquè l'autenticitat de la seva informació ha estat sovint considerada amb una gran desconfiança.

Ara bé, qui podem dir que es va servir d'aquest mot expressiu és Joaquim Ruyra, el coneixedor excepcional del parlar de Blanes. Creiem que aquests dos exemples són prou clars: *Ell és cert que, si submergits, a causa dels fums de la garnatxa dins una mena de crepuscle que els feia veure les coses de color de rosa, s'havien abandonat als efectes...* (*Els vint corders de Blanes*), *No m'atrevesc a esperar tant -fa Plató-; però ell és cert que àdhuc amb la permissió del mal, Déu persegueix fins de bondat!* (*Sociòlegs d'ultratomba*). No podem deixar de remarcar, però, que en els dos casos

el mot *ell* forma part de l'expressió *ell és cert*, cosa que potser permetria atribuir-li un origen llibresc.

Hi ha un altre exemple de Ruyra que sempre ens ha cridat l'atenció, i que trobem en la magnífica narració *Les coses benignes*. És una frase que el narrador posa en boca del pare Armengol de Juneda: *Ell [aquest vi] serà tan exquisit com vulgui la vostra paternitat, àdhuc temo que massa exquisit*. Encara que Ruyra no s'està de recórrer, com tots els bons escriptors, al pronom *ell* (i flexió) referit a inanimats, en aquest cas, tot i que el mot *ell* es pot analitzar perfectament com un pronom subjecte, no ens sabem estar de pensar si no es tractaria d'un cas del famós «ell emfàtic». Els qui combaten a ultrança el pronom *ell* referit a inanimats, aquí poden triar entre un exemple qualificat que contradiu les seves tesis o un cas de l'«ell emfàtic» que podria confirmar la informació de l'Alcover-Moll. Cal convenir, tanmateix, que el cas podria admetre una altra explicació: el pare Armengol de Juneda no és blanenc (hauríem de suposar que era de les Garrigues), i és, a més, un home d'oració i d'estudi, autor d'unes poesies llatines exquisidíssimes. I Ruyra, conscientment o inconscientment, tot i tractar-se d'un personatge imaginari, li hauria atribuït unes formes de llenguatge determinades pel seu caràcter i la seva formació intel·lectual. ♦

Nòtula

Per què perquè?

Es diu sovint que en les proposicions interrogatives cal escriure *per què*, separat, i no *perquè*, un sol mot: *Per què plora?*, *Per què ens hem de preocupar?* El mot *perquè* és una conjunció, de causa o de finalitat, i en les oracions interrogatives tenim el mot interrogatiu *què* precedit per una preposició, sovint *per*, però que pot ser una altra: *A què es dedica?*, *De què riu?*, *En què et bases?*, *Amb què compten?* Ara bé, una proposició interrogativa pot contenir una subordinada causal o final unida a la principal amb la conjunció *perquè*: *Perquè suposen*

que parlo bé d'en Quim perquè és amic meu?, *Perquè no ens donen facilitats perquè puguem complir els nostres compromisos?* En canvi, en la proposició interrogativa següent cal escriure *per què* tant en la principal com en la subordinada: *Per què són tan rigoroses les proves per què hem de passar?* En aquesta construcció tenim, en primer lloc, el mot interrogatiu *què* precedit per una preposició, i, en segon, lloc el mot *què* relatiu, també precedit per la preposició: *les proves per què hem de passar equival a les proves per les quals hem de passar*. A. J.